

PARAGRAAF 2 WEERSTANDSVERMOGEN EN RISICOBEBEERSING

BELEIDSUITGANGSPUNTEN

Uitgangspunt is dat het weerstandsvermogen van de gemeente voldoende moet zijn om eventuele tegenvallers op te kunnen vangen zonder dat de continuïteit van de gemeente in gevaar komt. Het streven is een weerstandsratio van 1,4 of hoger (dit is ruim voldoende of beter).

AANLEIDING EN ACHTERGROND

Het is nodig om risico's die van invloed zijn op de bedrijfsvoering beheersbaar te maken. De gemeente voert hiertoe twee keer per jaar een gemeente brede risico-inventarisatie uit. Hieronder wordt verslag gedaan van de resultaten van de risico-inventarisatie van medio 2018. Op basis van de geïnterviewde risico's is het weerstandsvermogen berekend.

RISICOPROFIEL

Om de risico's van Gemeente Brunssum in kaart te brengen is een risicoprofiel opgesteld. Het risicoprofiel is tot stand gekomen door gebruik te maken van een rekenmodel (van de BNG) waarmee risico's in kaart kunnen worden gebracht en beoordeeld. Het definiëren van de maatregelen en het inschatten van het effect van deze maatregelen op de gevolgen is ook onderdeel van de risico-inventarisatie. In de inventarisatie zijn in het totaal 126 risico's in beeld gebracht. Een aantal daarvan heeft geen financiële gevolgen of de gevolgen worden beperkt door het treffen van maatregelen. Bij andere risico's blijft een kans op een financieel gevolg bestaan. Het totaal van deze financiële gevolgen is maximaal € 19.282.000 ("als alles tegen zit").

Het totaal van de risico's bestaat uit grote en kleine risico's, risico's met interne en/of externe oorzaak, met geen tot grote financiële gevolgen en operationeel dan wel strategisch van aard. De grootste post vormen de risico's in het cluster Bedrijfsvoering. Deze categorie is nagenoeg ongewijzigd. Een ander groot risico lopen we -zoals veel gemeenten- bij de grondexploitatie, € 6,3 miljoen. Deze is met € 1 miljoen gestegen. Dit betreft voornamelijk een hoger risico inzake de Scenario analyse grondexploitaties (GREX) van ruim € 0,5 miljoen en een tweetal nieuwe risico's inzake de 't Ei/Doorsteek van bijna € 0,5 miljoen.

Met betrekking tot het sociaal domein zijn de risico's gedaald naar € 2.7 miljoen (afname € 1,8 miljoen waarvan € 1,1 miljoen lager risico te kort op sociaal domein en € 0,5 miljoen door het vervallen van het risico inzake de LPO WOZL en € 0,2 miljoen overige).

Tenslotte loopt de gemeente risico's op uitstaande leningen en beleggingen en op lagere algemene uitkeringen (financiering). Dit risico is nagenoeg ongewijzigd. Onder andere door het vervallen van het toepassen van een behoedzaamheidscorrectie en door krappere begroten is dit risico gestegen.

In onderstaand overzicht worden de tien risico's gepresenteerd die de hoogste bijdrage hebben aan de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit. Hierbij is aangegeven onder welke cluster het risico valt (GREX, sociaal domein, bedrijfsvoering, financiering). De risico's worden vergeleken met de laatst gemaakte risico-inventarisatie; dit is begin 2018 gebeurd bij het opstellen van de Programmarekening 2017.

TABEL 1: BELANGRIJKSTE FINANCIËLE RISICO'S

	P R G	RISICO	OMSCHRIJVING	KANS	FINANCIËEL GEVOLG MAX.	INVLOED	JAARREKENING 2017 WAS DIT
1	12	Doorsteek Koutenveld: Ontwikkeling fase II onder druk door het niet vinden van een 2e trekker (GREX)	Ontwikkeling fase II onder druk	50%	€ 1.500.000	9,7%	€ 1.500.000
2	4	Verwachte hogere rijksbij- dragen (Soc.Domein)	In de meerjarenraming 2020-2022 is rekening gehou- den met hogere rijksbijdragen Sociaal Domein. Het is niet zeker of deze ook daadwerkelijk ontvangen zullen worden.	50%	€ 1.375.000	8,6%	€ 2.435.000
3	13	Lagere uitkering gemeente- fonds (Financiering)	Mogelijke aanvullende bezuinigingen Rijk (boven op de bezuinigingen waarmee al in de begroting rekening is gehouden).	70%	€ 750.000	7,9%	€ 750.000
4	12	Masterplan Centrum – En- tree Dorpstraat (GREX)	Afzetmogelijkheden woningbouw	50%	€ 400.000	3,9%	€ 400.000
5	1	Meldplicht conform de wet Datalekken (Bedrijfsvoering)	We spreken van een datalek als persoonsgegevens in handen vallen van derden die geen toegang tot die gegevens zouden mogen hebben. Een datalek is het gevolg van een beveiligingsprobleem. Meestal gaat het om uitgelekte computerbestanden, al kan een ge- stolen geprinte lijst, USB-stick, notebook of smartphone evengoed een datalek vormen. Deze da- talekken moeten - als ze voldoende ernstig zijn - on- verwijld worden gemeld aan de toezichthouder, de Autoriteit Persoonsgegevens (AP). De sanctie op niet- naleving van de meldplicht is een maximale boete van €820.000 per overtreding. A.g.v. getroffen maatrege- len is dit risico gedaald.	70%	€ 410.000	3,8%	€ 410.000
6	12	Raadhuistr./ Klooster- straat(GREX)	Afzetmogelijkheden woningbouw	70%	€ 415.000	3,8%	€ 415.000

7	1	Ongestructureerde informatie (Bedrijfsvoering)	Momenteel zijn bijna 1,2 miljoen bestanden in 121.000 mappen met een omvang van 2,27 Tb als ongestructureerde informatie opgeslagen. Dit zijn met name Word en Excel bestanden. Op deze bestanden is niet het beleid van toepassing conform de archiefwet, informatiebeveiliging en privacy. Met o.a. bewaking op de echtheid, beveiliging en betrouwbaarheid. De enige zekerheid is een backup en uitwijkmogelijkheid. Mechanismen zoals versiebeheer, audit-trail, metadata-tering, relevante zaaksgewijze koppeling ontbreken. Kortom geen beheer en toezicht. Deze bestanden staan opgeslagen in de groeps- en persoonlijke mappen van de gebruikers.	90%	€ 300.000	3,6%	€ 300.000
8	12	Zorgplein (GREX)	Ontwikkelaar heeft na oplevering van fase 1 en 2 nog een jaar de tijd voor verkoop/realisatie fase 3 (20% van totaal). Indien dit niet lukt, wordt afscheid van elkaar genomen. Dan leidt dit tot vertraging opbrengst of helemaal geen opbrengst.	70%	€ 313.000	2,9%	€ 313.000
9	12	Scenario analyse grondexploitaties (GREX)	Op basis van het rekenmodel van de lopende grondexploitaties.	30%	€ 694.000	2,8%	€ 156.000
10	13	Niet nakoming rente- en aflossingsverplichting door Atrium uit hoofde van de achtergestelde lening aan Atrium (Financiering)	Gemeente heeft achtergestelde lening verstrekt (Zorgplein). Gezamenlijk met Heerlen en Kerkrade. € 694.000 is aandeel gemeente Brunssum en wordt in 11 jaar afgelost (risico loopt hiermee lineair af). Gemeente heeft geen zekerheden verkregen (die het risico zouden kunnen beperken).	30%	€ 694.000	2,8%	€ 694.000

	BEGROTING 2019	JAARREKENING 2017
Totaal 10 grootste risico's	€ 6.854.000	€ 8.026.000
Overige risico's	€ 12.431.000	€ 11.994.000
Totaal alle risico's	€ 19.282.000	€ 20.020.000

BENODIGDE WEERSTANDSCAPACITEIT

Op basis van de ingevoerde risico's is met behulp van het rekenmodel een risicosimulatie uitgevoerd. De risicosimulatie wordt toegepast omdat het reserveren van het maximale bedrag (zie tabel 1) ongewenst is. De risico's zullen immers niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden. Onderstaande tabel 2 toont de resultaten van de risicosimulatie. In Nederland wordt bij de meeste gemeenten een zekerheidspercentage tussen de 80-90% gehanteerd.

TABEL 2: BENODIGDE WEERSTANDSCAPACITEIT BIJ MEERDERE ZEKERHEIDSPERCENTAGES

Percentage	Bedrag
75%	€ 4.400.000
80%	€ 4.600.000
85%	€ 4.800.000
90%	€ 5.100.000
95%	€ 5.500.000

Uit de tabel volgt dat 90% zeker is dat alle risico's kunnen worden afgedekt met een bedrag van € 5.100.000 (benodigde weerstandscapaciteit) In de jaarrekening 2017 was dit nog € 5.700.000.

BESCHIKBARE WEERSTANDSCAPACITEIT

De beschikbare weerstandscapaciteit van Gemeente Brunssum bestaat uit het geheel aan middelen dat de organisatie daadwerkelijk beschikbaar heeft om de risico's in financiële zin af te dekken.

TABEL 3: BESCHIKBARE WEERSTANDSCAPACITEIT PER 1-1-2019

Algemene Reserve	€ 15.063.000
af: mutaties conform begroting	€ -2.218.000
af: dekking tekort begroting 2019-2021	€ -3.086.000
Bestemmingsreserves	€ 3.415.000
Totale weerstandscapaciteit	€ 13.714.000

Algemene reserve (vrij besteedbaar):

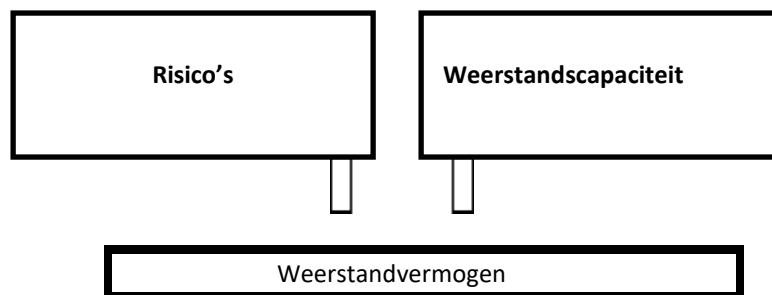
De vrij besteedbare algemene reserve is dat gedeelte van de algemene reserve waarop door besluitvorming nog geen claim is gelegd.

Bestemmingsreserves (vrij besteedbaar):

Dit betreft de bestemmingsreserves die kunnen worden ingezet zonder dat dit gevolgen heeft voor de exploitatie en de reserves die verband houden met de opgenomen risico's. Ook de bestemmingsreserves die worden gebruikt ter dekking van kapitaallasten worden hier niet meegenomen. De Reserve Belegde Essentgelden wordt hierbij niet meegeteld.

RELATIE BENODIGDE EN BESCHIKBARE WEERSTANDSCAPACITEIT

Om te bepalen of het weerstandsvermogen toereikend is, dient de relatie te worden gelegd tussen de financieel gekwantificeerde risico's en de daarbij gewenste weerstandscapaciteit en de beschikbare weerstandscapaciteit. De relatie tussen beide componenten wordt in onderstaande figuur weergegeven.

De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening vormt het weerstandsvermogen. Hieronder de situatie per 1-1-2019.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{\text{€ } 13.714.000}{\text{€ } 5.100.000} = 2,69$$

Bij de laatste berekening bij de jaarrekening 2017 was de ratio 1.74. De ratio is nu hoger door én een hogere beschikbare weerstandscapaciteit (€ 3,8 miljoen) én een lager benodigde weerstandscapaciteit (€ 0,6 miljoen) als gevolg van diverse kleinere aanpassingen.

De Algemene reserve is gestegen met € 8,6 miljoen. Dit komt door een toevoeging in 2018 vanuit de Reserve Belegde Essentgelden van € 11 miljoen en voornamelijk doordat rekening wordt gehouden met de onttrekking inzake de incidentele dekking begroting 2018 ad € 2,4 miljoen. Ook wordt rekening gehouden met de onttrekking aan de algemene reserve ten behoeve van de begroting 2019. Daarnaast zijn de bestemmingsreserves € 2 miljoen lager

De normtabel is ontwikkeld in samenwerking met de Universiteit Twente. Het biedt een waardering van het berekende ratio. De huidige ratio van 2,69 is dan uitstekend.

TABEL 4: WEERSTANDSNORM

WAARDERINGSCIJFER	RATIO	BETEKENIS
A	>2,0	Uitstekend
B	1,4-2,0	ruim voldoende
C	1,0-1,4	Voldoende
D	0,8-1,0	Matig
E	0,6-0,8	Onvoldoende
F	<0,6	ruim onvoldoende

VERLOOP WEERSTANDSVERMOGEN MEERJARIG

	2019	2020	2021	2022
Benodigde weerstandscapaciteit	€ 5.100.000	€ 5.100.000	€ 5.100.000	€ 5.100.000
	1-1-2019	1-1-2020	1-1-2021	1-1-2022
Algemene Reserve	€ 15.603.000	€ 10.299.000	€ 7.969.000	€ 7.731.000
af: mutaties conform begroting	-€ 2.218.000	-€ 816.000	-€ 235.000	-€ 244.000
af: dekking tekort begroting 2019-2021	-€ 3.086.000	-€ 1.515.000	-€ 2.000	€ 0
Bestemmingsreserves	€ 3.415.000	€ 3.541.000	€ 3.658.000	€ 3.763.000
Totale weerstandscapaciteit	€ 13.714.000	€ 11.509.000	€ 11.390.000	€ 11.250.000
ratio	2,69	2,26	2,23	2,21

VERPLICHTE KENGETALLEN

Een deugdelijke en transparante begroting is in het belang van de horizontale controle door de raad op de financiële positie van de gemeente. Door de Adviescommissie Vernieuwing BBV is ter versterking van de horizontale verantwoording een verplichte basisset van 5 financiële kengetallen vastgesteld.

Begroting 2019	Verloop van de kengetallen		
	Rekening	Begroting	Begroting
Kengetallen:	2017	2018	2019
netto schuldquote	16,3%	26,7%	31,3%
netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	19,7%	32,3%	36,9%
solvabiliteitsratio	65,4%	56,6%	58,6%
grondexploitatie	7,6%	5,8%	6,3%
structurele exploitatieruimte	-0,9%	-1,9%	-4,1%
belastingcapaciteit	97,7%	100,5%	100,9%

Beoordeling kengetallen algemeen

Uit de beschrijving van de verschillende kengetallen blijkt dat een afzonderlijk kengetal nog weinig zegt over hoe de financiële positie moet worden beoordeeld. Zo hoeft een hoge schuld geen nadelig effect te hebben op de financiële positie, maar is dat afhankelijk of en wat er aan eigen vermogen en baten tegenover die schuld staat en hoe groot de kans is dat de schuld weer wordt afgelost. Noch hoeft een tegenvallende ontwikkeling van de grondprijs een negatieve invloed te hebben indien de structurele exploitatieruimte groot is of men over voldoende ruimte in belastingcapaciteit beschikt, omdat er dan ruimte is om tegenvallers op te vangen. Het is dus, met andere woorden, niet mogelijk om een individueel kengetal te gebruiken voor de beoordeling van de financiële positie. De kengetallen zullen altijd in

samenhang moeten worden gezien, omdat ze alleen gezamenlijk en in hun onderlinge verhouding een goed beeld kunnen geven van de financiële positie van een gemeente.

Beoordeling kengetallen Brunssum

Kijkend naar de kengetallen kan hieruit worden geconcludeerd dat Brunssum een hoge en dus goede solvabiliteit heeft en een lage en dus goede netto schuldquote heeft. De structurele begrotingsruimte is laag (in begrotingen zelfs nihil) en de belastingcapaciteit is in vergelijking met het landelijk gemiddelde vrij hoog.

Hieronder wordt per kengetal weergegeven welke verhouding wordt uitgedrukt en wat het kengetal inhoudt.

1 Netto schuldquote (gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen)

Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Het geeft zodoende een indicatie in welke mate de rentelasten en aflossingen op de exploitatie drukken.

Normaal bevindt de netto schuldquote van een gemeente zich ergens tussen de 0% en 100% (groen). Afhankelijk of een gemeente net grote investeringen achter de rug heeft, is de netto schuldquote hoger of lager. Op het moment dat de netto schuldquote boven de 100% komt springt het licht op oranje. Boven de 130% springt het licht op rood, er is dan sprake van een zeer hoge schuld.

2 Solvabiliteitsrisico

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Indien er sprake is van een forse schuld én veel eigen vermogen (het totaal van de algemene en de bestemmingsreserves), hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn voor de financiële positie. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente.

De mate van weerbaarheid geeft in combinatie met de andere kengetallen een indicatie over de financiële positie van een gemeente.

Hoe hoger het percentage hoe beter de gemeente is toegerust om verplichtingen na te komen. Bij een solvabiliteitsratio van lager dan 20% bevindt de gemeente zich op glad ijs.

3 Kengetal grondexploitatie

De afgelopen jaren is landelijk gebleken dat de grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (boekwaarde van de grondexploitatie) is ten opzichte van de totale baten exclusief mutaties reserves. Staat de grond tegen een te hoge waarde op de balans en moet die worden afgewaardeerd dan leidt dit tot een lager eigen vermogen en dus een lagere solvabiliteitsratio. De accountant beoordeelt ieder jaar of de gronden tegen de actuele waarde op de balans zijn opgenomen en of een eventueel gevormde voorziening van voldoende omvang is.

Hoe lager de ratio hoe minder invloed het grondbedrijf heeft op de exploitatie.

4 Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt onderscheid gemaakt tussen de structurele en incidentele lasten. Bij incidentele baten en lasten gaat het om eenmalige zaken die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen.

Een begroting waarvan de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten is meer flexibel dan een begroting waarbij de structurele baten en lasten in evenwicht zijn. Bij een ratio van 0% zijn de structurele baten gelijk aan de structurele lasten. Bij een negatieve ratio is de gemeente structureel niet in

evenwicht. Als de ratio positief is dan zijn de structurele baten toereikend om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken.

5 Belastingcapaciteit

De OZB is de belangrijkste eigen belastinginkomst van een gemeente. De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten van meerpersoons-huishoudens. Onder de woonlasten worden verstaan de OZB en de rioolheffing en afvalstoffenheffing voor een woning met gemiddelde WOZ-waarde in de gemeente. De reden dat tevens wordt gekeken naar de riool- en afvalstoffenheffing is dat deze heffing maximaal kostendekkend mag zijn.